Burgemeester en wethouders
Postadres Postbus 16200, 3500 CE Utrecht
Telefoon 14 030
www.utrecht.nl

Gemeente Utrecht

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	F. Vossen	**Datum**	7 juli 2022
Doorkiesnummer	14030	**Kenmerk**	10125376
E-mail	freek.vossen@utrecht.nl	**Onderwerp**	Vaststelling Nieuw programma zon op dak & net-oplossingen
Bijlage(n)	Programma zon op dak & net-oplossingen 2022-2026	**Beleidsveld**	Energie en Klimaat

Geachte leden van de raad,

Vorig jaar (2021) lag op 24 procent van alle daken in de stad zonnepanelen, hiermee is de vorige collegedoelstelling van 20 procent in 2025 ruimschoots behaald. In de overgenomen Motie 169 'Nieuwe doelstelling voor zon-op-dak' werd gevraagd een voorstel te doen voor een nieuwe doelstelling. Ook werd gevraagd om een nieuw uitvoeringsprogramma op te stellen. In deze raadsbrief lichten wij het nieuwe, vastgestelde ‘Programma zon op dak & net-oplossingen 2022-2026’ toe. Met dit nieuwe programma geven we voor de komende collegeperiode uitvoering aan de nieuwe doelstellingen voor zon op grote en kleine daken in Utrecht. Het programma is bijgevoegd als bijlage.

Leeswijzer
We starten deze brief met het nieuwe coalitieakkoord. We geven daarbij aan hoe ons programma aansluit bij de ambities uit het coalitieakkoord, onderdeel ‘Energie en klimaat’. Daarna lichten we de nieuwe doelstellingen van ons programma toe en vatten we de uitgangspunten samen. Bij deze uitgangspunten nemen we belangrijke ontwikkelingen zoals netcongestie en lokale net-oplossingen mee. Na deze paragraaf beschrijven we onze aanpak en de acties.

Coalitieakkoord
Op 1 juni 2022 is het Coalitieakkoord 2022 - 2026 ‘Investeren in Utrecht: kiezen voor gelijke kansen, betaalbaar wonen en klimaat’ gesloten. Het nieuwe programma zon op dak en net-oplossingen sluit op meerdere ambities aan op dit coalitieakkoord (onderdeel ‘Energie en klimaat’). In het coalitieakkoord komen de zon op dak doelstellingen terug en zijn de meest richtinggevende ambities voor het nieuwe programma hierin is het behalen van de opgenomen doelstellingen. Specifiekere ambities uit het akkoord die terugkomen in het nieuwe programma, of waar het programma raakvlakken mee heeft zijn: het tempo maken met nieuwe energieproductie ondanks congestie (via Spoor B lokale net-oplossingen) en het juridisch onderzoeken om zon op utiliteitsgebouwen te verplichten. Het programma levert ook een bijdrage aan: het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed (via Spoor A - solar carport project) en het onderzoeken van een mogelijk gemeentelijke energie-ontwikkelbedrijf en het gebruik van elektrische vervoer als batterij (via Spoor B - pilots). Tot

slot wordt zon op dak meegenomen bij VvE's, woningen met monumentale status en eigenaren met een kleine beurs bij het programma besparen.

Energievisie & Doelstellingen
Utrecht wil een duurzame stad zijn. Daarom werken we de komende jaren aan de overstap naar schone energie. Dat doen we op drie manieren. We helpen inwoners en ondernemers om woningen en gebouwen te isoleren en energie te besparen. We gaan alle energie duurzaam opwekken, bijvoorbeeld met zonnepanelen, windmolens en energie uit de bodem. En we stappen buurt voor buurt over op duurzame manieren van koken en verwarmen. Het nieuwe programma valt onder de pijler duurzaam opwekken en zal als uitvoeringsprogramma vallen onder het (nog vast te stellen) Klimaat/energievisie. Met het nieuwe programma leveren wij een bijdrage aan het duurzaam opwekken van elektriciteit in Utrecht. Onze doelstellingen voor zon op dak zijn:

- In 2030 wordt er in Utrecht 168 GWh opgewekt met zon op grote daken (incl. carports);
- In 2030 wordt er in Utrecht 120 GWh opgewekt met zon op kleine daken.

In het Utrechtse bod voor de Regionale Energie Strategie (RES) U16 is voor zon op grote daken de 168 GWh doelstelling opgenomen. Alleen grote daken (met 15 KWp en meer vermogen) tellen mee in de RES. De genoemde doelstellingen zijn ambitieus. Ze zijn gebaseerd op eerdere prognoses uit twee CE Delft-rapportages. In deze onderzoeken zijn scenario's richting 2030 onder elkaar gezet. In de raadsbrieven 'Zon op dak - stand van zaken' van november 2021 en de brief 'Potentie zon op dak in RES conceptbod' van maart 2021 lichtten we de keuzes voor deze doelstellingen toe en hebben we de betreffende onderzoeken als bijlage meegestuurd. De nieuwe doelstellingen nemen we op in de Voorjaarsnota en in de begroting.

Uitgangspunten en ontwikkelingen
Bij het opstellen van het nieuwe programma gingen we uit van een aantal uitgangspunten. Zo gaat het nieuwe programma (en doelstellingen) over meer zon-PV op dak. Met zon-PV bedoelen we installaties die zonne-energie omzetten in elektriciteit. Zonthermie valt buiten dit programma. In de Raadsbrief Uitvoeringsvraagstukken warmtetransitie van 24 mei 2022 hebben wij toegelicht wat de kansen zijn voor (kleinschalige) zonthermie.
Andere uitgangspunten zijn in het kort: de aanbevelingen van de Rekenkamer, de huidige en te verwachten ontwikkelingen rondom zon op dak en netcongestie, input van onze stakeholders en onze eigen ervaringen met de uitvoering van het voorgaande programma zon op dak (2019-2022).

De Rekenkamer oordeelde in het onderzoek 'Grip op energietransitie' positief over het voorgaande zon op dak-programma. In het rapport staat een uitgebreid overzicht van de uitgevoerde acties. De goed beoordeelde acties zijn doorgezet naar het nieuwe programma, waaronder de bedrijventerreinaanpak met o.a. het Bedrijven Zonnepact. De genoemde aanbevelingen zijn ook overgenomen, waaronder het onderscheiden van korte termijn en lange termijn (innovatieve activiteiten).
Ook zijn er nieuwe acties vereist om de doelstellingen in 2030 te behalen en om aan te sluiten bij de huidige en te verwachten ontwikkelingen. Hieronder de belangrijkste ontwikkelingen en nieuwe acties uit het programma.

Algemeen zon op dak
Het gaat goed met het opwekken van zonne-energie op daken in Nederland en in Utrecht. In 2021 had Nederland van alle Europese landen het hoogste totale geïnstalleerde vermogen aan zonnepanelen per inwoner. De zon-op-dak-sector is echt volwassen geworden.

Zon op kleine daken
Zon op kleine daken gaat over daken die benut zijn met kleine zon PV-installaties (<15 KWp) met gemiddeld ongeveer 8 panelen. Het zijn de daken van grondgebonden woningen van voornamelijk particuliere huiseigenaren en woningcorporaties. Door een grote autonome stijging richting 2030 van

het aantal zonnepanelen op deze daken, stijgt dus ook de opwek van deze daken. In het ‘meest waarschijnlijke’ scenario uit het onderzoek van CE Delft, stijgt de opwek van 40 GWh in 2020 naar ongeveer 120 GWh in 2030. Deze doelstelling komt terug in het coalitieakkoord en is nu overgenomen in het programma.
Die stijging naar 2030 wordt mogelijk gemaakt door de salderingsregeling van het Rijk en door de goed ontwikkelde markt die eigenaren ontzorgt. Die toekomstige groei zal voornamelijk afkomstig zijn van de groepen particuliere huiseigenaren en woningcorporaties. VvE’s, eigenaren van monumentale woningen en eigenaren met een kleine beurs blijven achter bij die groei.

Zon op grote daken
Zon op grote daken gaat over daken met grote zon PV-installaties (≥ 15 KWp), met honderden tot duizenden panelen. Zon op grote daken wekken dus grote hoeveelheden duurzame elektriciteit op. Onder deze categorie daken vallen vooral de daken van bedrijven op bedrijventerreinen en solar carports. Een solar carport is een overkapping van zonnepanelen op een groot parkeerterrein. Een carport is kansrijk op locaties zonder veel schaduw en waarbij het desbetreffende parkeerterrein niet beoogd is voor andere ruimtelijke ontwikkelingen. Solar carports hebben een uitdagende financiële haalbaarheid, maar kunnen aan meerdere doelen een bijdrage leveren: meervoudig ruimtegebruik, opwekdoelstellingen, de verduurzaming van naastgelegen (gemeentelijk) vastgoed en aan het mogelijk maken van laden van voertuigen onder de carport.

Zon op grote daken en netcongestie
Tijdens het opstellen van de scenario’s voor grote daken (toegelicht in de brief ‘Potentie zon op dak in RES conceptbod’ van maart 2021) speelde netcongestie in Nederland, maar nog niet in Utrecht. Bij de keuze voor een doelstelling is toen uitgegaan van een minder snelle stijging dan bij kleine daken. Wij zijn toen uitgegaan van een stijging voor grote daken van 45 GWh in 2020 naar ca. 168 GWh in 2030.
Sinds oktober vorig jaar is er nu ook sprake van netcongestie in de gehele provincie Utrecht. Door grote pieken in opwek en door beperkte netcapaciteit om deze pieken te transporteren treedt netcongestie op. Sindsdien mogen nieuwe pv-installaties op grote daken (met een grootverbruikaansluiting) niet meer terugleveren aan het net. U bent hierover geïnformeerd via de beantwoording van de schriftelijke vraag ‘Overspannen elektriciteitsnet’ van 10 november 2021.
Tennet verwacht dat in 2029 de grote netverzwaringstrajecten gereed zijn, waarmee de verwachting is dat er (waarschijnlijk) voldoende capaciteit voor de RES’en beschikbaar komt.
Tennet is ook een congestiemanagementsonderzoek gestart, om tussentijds tot 2029 capaciteit vrij te maken. Bij congestiemanagement vraagt Tennet grote opwekkers en gebruikers om tijdelijk minder aan het net te leveren of juist meer af te nemen tegen financiële vergoeding. Tennet’s voorlopige schatting is dat hierdoor voor 10 à 25% van de provinciale RES’en aan capaciteit beschikbaar komt tot 2029. Het is nog niet duidelijk welk deel van de beperkte capaciteit beschikbaar komt voor de Utrechtse grote daken. Netcongestie is hiermee een structurele belemmering voor zon op grote daken, want er kan niet meer uitgegaan worden van teruglevering (opwekken zonder terug te leveren is nog wel mogelijk).
Het behalen van de doelstelling voor grote daken is grotendeels afhankelijk van grootschalige netverzwaringen door Tennet (en Stedin). Andere belangrijke oplossingen voor het behalen van de doelstelling zijn congestiemanagement door de netbeheerders en het toepassen van lokale en relatief kleinschalige netoplossingen.

Nieuwe lokale netoplossingen
Opwek door zon op grote daken is nog steeds mogelijk, zolang ze niet terugleveren aan het net. Er zijn gelukkig alternatieve, innovatieve oplossingen die dat ondersteunen, kortweg netoplossingen genoemd. De oplossingen zijn onafhankelijk van netverzwaringen toe te passen. Een belangrijke netoplossing is de koppeling tussen opwek en gebruik bij een bedrijf zelf (achter de meter). De

mogelijke oplossingen en de mogelijke rol van de gemeente erbij zijn onderzocht door het adviesbureau RHDHV. We hebben samen naar oplossingen gekeken die we op pand- en bedrijventerreinniveau kunnen toepassen. Op basis van dit rapport hebben wij een aanpak gevormd en dat komt terug in het nieuwe programma. De aanpak is gericht op het toepassen van zowel basis als complexe net-oplossingen. Basis-oplossingen zijn laagdrempelige oplossingen die in een groot aantal situaties toepasbaar zijn. Bijvoorbeeld wanneer het huidige elektriciteitsgebruik overdag plaatsvindt en er gekozen wordt voor een kleinere installatie. De complexere oplossingen gaan over de koppeling met een hoog (en toekomstig) energieverbruik, waar het verbruik niet alleen overdag plaatsvindt. Deze oplossingen vragen ook om grote investeringen, maar hebben mogelijk wel een gunstige business case (op termijn). De toepassing van complexere oplossingen is nu mogelijk in kansrijke cases en bij een aantal bereidwillige eigenaren. In het programma komt een uitgebreide toelichting van de oplossingen terug.

Aanpak in nieuwe programma
De aanpak van verschillende acties en projecten verloopt langs twee sporen: ‘Spoor A Stimulering achterblijvende doelgroepen’ en ‘Spoor B Individuele & collectieve net-oplossingen’.

Spoor A Stimulering achterblijvende doelgroepen
De aanpak van spoor A is bedoeld voor het stimuleren van zonne-energie op kleine en grote daken door het ondersteunen van achterblijvende doelgroepen.

- Bij kleine daken is een beperkte gemeentelijke ondersteuning nodig om de 120 GWh-doelstelling te behalen.
- Alleen bij de groep VvE’s, eigenaren van monumentale woningen en eigenaren met een kleine beurs groeit het zon op dak-aandeel niet snel. Deze doelgroepen krijgen extra ondersteuning. Zij worden geïnformeerd en geadviseerd over zon op dak en financieringsmogelijkheden.
- Bij grote daken is een uitgebreide gemeentelijke aanpak nodig om de 168 GWh-doelstelling te behalen. De doelgroepen zijn vooral bedrijven en grote parkeerterreinen voor solar carports.
- De bestaande aanpak en ondersteuning van bedrijfsdaken op bedrijventerreinen gaat door. Dit gebeurt onder andere met het Bedrijven Zonnepact, de zon op dak-aanjagers en de adviseurspool. De aanpak wordt aangevuld met Spoor B.
- Solar carports zijn een nieuwe doelgroep in het programma. Deze doelgroep kent uitdagingen in financiële haalbaarheid, ruimtelijke inpassing en in de afweging tussen eventueel andere alternatieven voor het gebruik van parkeerterreinen. De ondersteuning van de gemeente zal zich hierop richten, te beginnen bij gemeentelijk vastgoed. We hebben het doel samen met Vastgoedorganisatie Utrecht (VGU) om drie solar carports te realiseren in 2025.

Spoor B Individuele & collectieve net-oplossingen
Zon op grote daken kunnen niet meer uitgaan van netlevering. Daarom wordt de ondersteuning aangevuld met ‘Spoor B Individuele & collectieve net-oplossingen’. Deze innovatieve oplossingen kunnen nog niet grootschalig uitgerold worden. Regelgeving, business cases, de samenwerking tussen netbeheerders en marktpartijen en desbetreffende contracten zijn nog in ontwikkeling.

- De ontwikkeling van deze oplossingen gaat de gemeente met pilots verder ondersteunen. De pilots vinden plaats bij bedrijven op bedrijventerreinen, gemeentelijk vastgoed en VvE’s. Er wordt gestart met haalbaarheidsstudies en onderzoek naar financiering. Wij gebruiken de ervaringen hieruit voor lobby.
- Verder bestaat de aanpak uit het informeren van bedrijven over de netproblematiek en hen te adviseren over individuele en collectieve oplossingen. De gemeente gaat hiervoor een adviseur ‘netcongestie’ beschikbaar stellen en we zoeken hierbij de samenwerking op met de provincie.

Andere acties

De hoofdlijnen van het programma zijn onder spoor A en B beschreven. Hieronder volgt een beschrijving van andere acties die niet direct onder spoor A of B te plaatsen zijn.

Afstemming met overheden

- In RES U16 verband werken wij monitoring voor zon op dak uit.
- Met Stedin wordt in RES-U16-verband inzichten over netcongestie gedeeld, en wat netcongestie betekent voor de kansen van zon op dak.
- In G4- (en RES-) verband wordt verkend hoe gemeenten de zon op dak verplichting voor bestaande utiliteitsgebouwen in de toekomst in kunnen gaan zetten. In deze verkenning houden wij rekening met netcongestie. De invoering ervan is juridisch complex en hiervoor wordt veel samengewerkt met andere gemeenten. Hierbij wordt onze gemeentelijke VTH-afdeling betrokken en informatie gedeeld.

Intrekken van subsidieregelingen

- In de Raadsbrief Jaarplan 2022 Energietransitie zijn de evaluatie en de conclusies van de Beleidsregel Zonneboilers Utrechtse Energie II en Nadere regel Versnelling Collectieve Zonne-energieprojecten 2.0 opgenomen, naar aanleiding van een toezegging bij de raadsvergadering van de Voorjaarsnota 2021. Beide subsidieregelingen worden niet of nauwelijks gebruikt door bewonersinitiatieven en bewoners, omdat daken op andere manieren worden benut. Wij hebben besloten om de regelingen in te trekken. In het programma vindt u een uitgebreidere toelichting hierover.
- Energiecoöperaties en bewonersinitiatieven zijn bij andere kansrijkere trajecten betrokken. In de Raadsbrief Uitbreiding aanbod bewoners en buurinitiatieven wordt hier een overzicht van gegeven, met onder andere collectieve inkoopacties van zonnepanelen. Daarnaast organiseert de gemeente participatie bij wind- en zonneparken, zoals aangeven in de Beantwoording van de schriftelijke vragen 235.

Dit is de samenvatting van onze aanpak. In het bijgevoegd programma vindt u een uitgebreidere beschrijving. Wij hopen u via deze weg voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris, de burgemeester,